

JANEZ JALEN

MAHOVNICE

Jamniku se je zazdelo, da samo sanja. Iz najglobljega dna je zajel sapo in se oddahnil kakor bi se mu bil cent težak kamen odvalil s pretisnjenih prsi:

»Hvala Bogu!«

Ni še dobro izrekel Bogu zahvale, že je butil nov val vetra v balon nad njegovo glavo. Košara se je neutegoma tako zelo nagnila, da je komaj še ujel njen rob in se ga poprijel, kar so mu roke dale moči. Kako je prav naredil.

Veter je gnal kakor obseden odtrgani opazovalni balon visoko nad zemljo preko brezmejnih ravnin kdo ve kam. Košara in Jamnik sta pod napihnjenim ogromnim mehurjem tako divje plesala, da se do take naglice ne more razbesneti noben ples, tudi v najbolj razbrzdani razposajenosti ne.

Jamnik je zamižal. Skozi temo pa je videl, kako trga solnce meglo iznad Plešivce in Medvedce. Ugledal je bele cerkve, razpostavljene po gričih naokrog. Iz sivih megla se je prikazal tudi domači zvonik, in —: »Ooo!«

Solnčni žarki so zablesteli nad premožno domačijo, tako lepo postavljeno v breg, da tudi najmočnejši par konj spelje le en sam voz sena na njen skedenj. Okrog in okrog pa široka planjava, vsa z ravno začrtanimi jarki preprežena in z vencem zelenih hribov obrobljena:

»Da me Urša vidi sedajle, bi se ji od groze v glavi zvrtilo. Otroka bi pa začudena kazala mami čudnega ptiča, ki se norčavo suče nad ravnim Barjem. Tonček in Rezika. Smejala bi se. Z drobnimi ročicami bi ploskala, otroka. Atej pa v takih škripcih.«

Naglo, da bi se med tem ne mogel prekrižati, se je košara spet uravnovesila navpik pod balon. Jamnika je zaneslo v brezračen prostor. Kakor bi odsekal, je cecnil za zvonik, dva, tri naravnost proti zemlji.

»Saj vse to ne more biti res. Še v sanjah komaj.«

Odprl je oči in zagledal pod seboj na stepi čredo konj, ki je splašena drevela na vse strani.

»Pa je le res. Precej više kakor nad vrh Krima sva se dvignila s poročnikom. Obstreljevali so naju s šrapneli, pa niso zadeli balona. Vrv so prestrelili.«

Jamnik se je zasmel. Spomnil se je prigodbe o gosposkem lovcu, ki je streljal in streljal, pa nikoli nič zadel in ko so mu srnjaka kar k smreki privezali. Je pa vrv prestrelil. Srnjak pa trop trop trop v hosto:

»Prav tako so se z nama Rusi poigrali. Da se le more tako naključiti.«

Jamnika je postalo sram, da misli na norčije navihanih lovcev in da se je prej nasmejal. Spomnil se je, kako ga je poročnik Czapek imel rad in mu bil bolj tovariš kakor predstojnik. Kako ga je vselej, če si ni znal pomagati, klical na pomoč, kakor kliče nedorasel brat starejšega: »Feldwebel Jamnik, Feldwebel Jamnik!«

»Takah oficirjev kar nič ni. Bog mu daj dobro, čeprav ni bil naše vere. Pognal se je iz košare, pa se mu padalo ni razpelo. Naravnost razleteti se je moral, ko je priletel iz take višine na zemljo. Ubožec.«

Veter se je unesel in je balon samo narahlo še pozibaval, kakor ziblje mati otroka. Odnášal pa je Jamnika čedalje dlje v kraje, iz katerih vstaja solnce.

Ubogí Czapek. Prav zavoljo njegove nesrečne smrti ni sam več upal tvegati, da bi se skušal s padalom rešiti. Sedaj je pa že davno prepozno. Kakor bo, pa bo. Kje in kako bo pristal na zemljo, sam Bog ve.

Nagnil se je čez rob košare in pogledal v globino pod sabo. Zagledal je široko reko in razsežno mesto:

»Le kje sem? Ali nad Samaro? Lahko je pod mano že Omsk, morebiti celo Tomsk. Kdaj naj bi me pa bilo čez Ural preneslo? Takrat, v tisti megli? Že mogoče. Če sem res že v Sibiriji, me ni še Bog zapustil. Saj bi se bil moral po človeški pameti vendar razbiti ob vrhovih Urala.«

Po solncu je spoznal, da je veter zaobrnil balon proti severu. Pod sabo je spet opazil nekako čredo. Živali so bile majhne kakor seleči se lemingi. Pogledal je skozi daljnogled in prepoznal severne jelene. Zavedel se je, da plove že nad sibirskimi tundrami. Do smrti žalosten je zavzdihnil:

»Sedaj pa, ljubi moj Bog, če ne poprimeš svojega hlapca Martina z obema rokama, ne bom nikoli več videl žene in otrok.«

Balon je pričel plahneti. Košara se je vedno bolj bližala zemlji, dokler ni sedla v močvirje in se takoj pričela ugrezati. Skozi pletene stene je zabrbľjalo. Preden se je Jamnik dobro zavedel, je že stal do kolen v vodi. Obšla ga je groza, da je kar otrdel:

»O Bog, strašna bo moja smrt. Da bi ne bil z Barja doma, bi vsaj ne vedel, kaj me čaka. Tako pa — Če pristajaš med hišami v mestu, se potolčes, živ pa le še ostaneš. Če te zanese med vrhove

v gozdu, si polomiš ude, pa ti še kdo pomore. Če padeš v široko jezero, plavaš in plavaš, pa je že kdo videl balon in te spravi na suho. Močvirje pa — nihče ne more do mene, če bi še tako rad. Močvirje — Barje — O Bog —«

Misli so mu ušle v otroška leta. Pasel je na Gornji Zrnici. Vse popoldne mu je nagajal dimasti voliček. Pod večer je zbezljal, poskočil v Stržen in se ugreznil do srede vampa. Hitel mu je pomagat, pa se je komaj komaj sam izkobacal nazaj na trdino. Voliček ga je tako milo gledal, da mu je kar koj odpustil in pozabil svojo jezo. Prihiteli so drugi pastirji in zagnali vik, da se je razlegel od žalostne Gore do Goric in od Svete Ane do Bevk. Potem se mu je stemnilo pred očmi. Ko se je spet zavedel, je videl okrog sebe vse polno odraslih, v Stržen vržene lese in na njih razmetan loček, pokošen za steljo, in očeta, ki je z zvito vrvjo v roki stal poleg njega. Do dna srca ga je zbodlo, tako se je ustrašil očeta. Trdno je bil prepričan, da ga pretepe, kakor ga še nikoli ni. Kako se je začudil, ko je očetu padla vrv iz rok in se je sklonil k njemu. Dvignil ga je v naročje, ga tesno pritisnil k sebi in zastokal: »Martinko, moj Martinko!« Takrat ni razumel očeta. Zato ga pa sedaj tako, kakor ga svoj živ dan ni, sedaj, ko se ugreza v močvirje brezmejne sibirske tundre, proti kateri je domače Barje komaj kakor pljunek na razmočeno ravnino med Ljubljano in Vrhniko, Borovnico in Igom. Čudno, da sedaj, ko so mu že minute življenja štete, vse tako jasno razume. Takrat je pa z očetovega naročja boječe pogledal nazaj v Stržen in opazil, da so pomandrani najlepše in najbolj goste mahovnice, prav tiste, o katerih se mu je sanjalo, kako jih bo v jeseni bral, v jeseni, ko jih slana opari. V otroški skrbi je zajokal: »Moje mahovnice.« Nekdo, ki ga ni mogel prepoznati po glasu, je nasvetoval: »Saj res. Mahovnic mu stisnite v usta, pa se bo takoj zavedel.« Še preden je utegnil povedati, da jih ne mara, jih je imel že polna usta. Tako so bile kisle, da se je zbrcal očetu iz naročja. Ljudje so se mu smejali. Njega samega je bilo sram, pa ni vedel zakaj.

»Da me sedaj vidijo Barjani, se ne bi smejali. Urša, Tonček in Rezika bi kar skoprneli. Dobro, da so neizmerno daleč od mene. Sporočili jim bodo: ‚Auf dem Felde der Ehre gefallen.‘ Ko jim kdo to prestavi, me bodo videli najbrže umirati med zorečim žitom, poginjam pa v smrdljivi tundri. Hudič.«

Hudiča se je takoj pokesal. Voda ga je zalila že do pasu.

»Le zakaj nisem takrat utonil v tisti domači mlakuži. Hvalili bi me in rekli, kako dober pastir sem bil, ko sem dal svoje življenje za voliča. Le za koga sedaj dajem življenje, ko me bo zdaj zdaj pogoltnilo blato, v tem od Boga zapuščenem kraju?«

Premaknil se je in voda mu je pljuščila do brade. Stegnil je vrat in pogledal naokrog, kakor bi hotel vzeti slovo od močvirne zemlje, kateri je služil vse dni od mladih nog, razven tista prazna tri leta vojaščine in zadnje nore mesece vojske.

»Jej! Lej no!« Nasmehnil se je kakor otrok, če zagleda v sanjah angelce božje. Vsenaokrog, kakor daleč mu je oko doseglo, je bil mah, v katerega se je ugrezal, tako nagosto posut z rožnato rdečimi jagodami, kakor jih doma na Barju nikoli ni videl rasti. Kakor znanca, ki so ga prišli reševati, je začel pozdravljati v mrzli severni praznoti trpko kisle jagode po slovensko in po rusko:

»Mahovnice, kljukva! Mahovnice, kljukva! Mahovnice, kljukva!«

Kar nekaj mu je reklo, da še ni prišla njegova zadnja ura. Spomnil se je dimastega voliča v Strženu, videl pred sabo razmetane lese in začutil v ustih kislino, ki človeka strese do mozga in poživi. Stegnil je obe roki čez rob košare, zakrivil in razkrečil prste v grablje, potegnil po mahu proti sebi, vrgel ves nagrebek v levo in hitel nabirati v desno zgoraj rožnato rdeče, spodaj pa blede bele jagode. Polno pest jih je hkrati vsul v usta. Streslo ga je, da se je košara zazibala.

»Brlunk, brlunk, brlunk,« so zabrblijali ob protju za pest debeli zračni mehurji, ki so se predramili v skrivnostnem dnu močvirja. In kakor bi tundra prepoznala otroka s sorodnega Barja, je dvignila sama od sebe košaro, da je Jamnik stal spet samo do kolen v vodi:

»Nnna,« se je zadovoljno nasmejal sam sebi: »Da sem z Gorenjske, Primorske ali vinske Štajerske doma, bi si ne znal sedaj prav nič pomagati. Tako pa vem, da je bilo še pred dobrimi sto leti za živino in voz z Barja v Ljubljano cel dan daleč. Ni zlomek, če so morali voziti iz debelega vrbja pletene lese s sabo, da so jih podkladali. Drugače bi se jim bilo vse skupaj udrlo. Živina in voz. In lese okrog dimastega voliča sem videl. Ni mi treba še obupati. Košaro izpod te balonske pošasti razrežem v lese. Nekam se že priplazim na njih. Tudi tundra mora imeti svoj konec.«

Odprl je krivec in se ročno lotil dela. Ves zaverovan ni opazil, kako balon bolj in bolj plahni in kako se neslišno spušča nanj vedno niže in niže. Šele ko je začutil, da mu je nekaj prav narahlo sedlo na glavo, je pogledal navzgor in se zavedel, da bi se iz divje tundre morda še rešil, pa se bo moral zadušiti v mreži, katero je stkal človek, po božji podobi ustvarjeni pajek:

»Ooo — Ooo — — Ooo — — —.«

»Martin! — Martin! — — Martin! — — —!«

Jamnik se je predramil. Ves zmeden je buljil predse in kar ni mogel verjeti, da res stoji poleg njega Urša.

»Kje sem?«

»Kje neki. Doma v postelji.«

Jamnik se je spomnil, da je bil prejšnji dan na seji krajevnega močvirskega odbora in da si je domov grede privoščil kozarec vina več kakor ga je bil potreben:

»Tok, da sem res doma?«

»Kje naj bi bil? Kaj tako plašno gledaš?«

Martin ni odgovoril. Prijel je samo ženo za roko, jo pritegnil k sebi in poljubil.

»Bodi no pameten. Se bo Janžek zbudil.« Pokazala je posteljico ob steni.

»Naj se. Samo, da si še ti pri meni in da se nisem ugreznil v tundro.«

»Kaj se ti je že spet o vojski sanjalo?«

»Se mi je. Pa čisto drugače, kakor je bilo res. Saj sem bil vendar s celo armado vred ujet. V sanjah pa —. Naká.«

Urša je sedla na rob postelje in se sklonila k možu, kakor bi ga hotela braniti, da ga ji zopet ne vzamejo. Kako rada bi se pomudila pri njem, pa — Odvila je izza vratu moževo roko, se dvignila in si popravila ruto:

»Martin! Res ne utegneva. Če si truden, lahkó potem nazaj ležeš. Sedaj se obleci, v hlev moraš. Breza ne more vstati. Teliček pa lačen skače okrog nje.«

»Ni zlomek!«

Jamnika je vrglo s postelje, kakor bi bilo udarilo plat zvona.

Konji so glasno hrampali seno. Tone je česal kobili glavo. Goveja živina je sklanjala rogate glave v jasli. Dekla je molzla. Reza je pa držala telička pri Brezi, jo narahlo brcala in ji prigovarjala, naj se dvigne. Martin je molče stopil k jaslim, zagrabil šop mrve in jo povohal:

»Tone!«

»Kaj je, ata?«

»Mar moram res povsod sam biti?«

»Zakaj?«

»Ker ti vse premalo vidiš.«

»Kaj sem prezrl?«

»Kolikokrat sem ti že pravil, da teletne krave ne smejo jesti poplavljene mrve.«

»Še v šolo nisem hodil, ko sem to že vedel.«

»No, zakaj pa potem —«

Jamnik ni spregovoril graje do konca. Sin mu je prej vrgel odgovor nazaj:

»Zato, ko druge mrve več ni.«

»Pa vsaj vselej dobro pretresita,« je zarežal Jamnik na hčer in na deklo.

Reza tudi ni mogla biti atu tiho:

»Kar sami pretresajte. Morebiti Vam rata iz trikrat zablata otave žefran.«

»Nabrušenega imate danes vsi dobro.«

»Kaj ga ne bi imeli,« se je oglasil Tone čez paž, »plačujemo in plačujemo barjansko doklado, vode na mahu pa vsako leto več. Dvanajstkrat je nastopila lani. Da je Noe tako počasi tesal barko, kakor nam osušujejo Barje, bi še do danes ne bilo vesoljnega potopa.

Preklete —« Jezen je vrgel štrigelj na polico, se zadržal nad konji in se godrnjaje še naprej jezil.

Jamnik je obmolknil. Svojemu najstarejšemu, ki zagospodari za njim, je moral dati prav. Premišljal je le, kako bi mu dopovedal, da tisti, ki so spodaj, ne morejo pritiskati na tiste, ki so se razoblastili zgoraj. Da jih kvečjemu s silo lahko raz sebe vržejo, kar je le redkokdaj dobro. Da je kar vselej bolj modro potrpeti, dokler razboritost sama sebe ne uje. Da se v prerivanju navadno oboji, gornji in spodnji, tako upehajo, da se jim vsi naokrog smeji. In, da —

Jamnik je razmišljal in modroval, sin sam zase godrnjal. Teliček je pa previdno, kakor bi se bal, če morda mati ni nanj huda, privohal Brezi prav do glave. Krava je junčka nekajkratov s hrapavim jezikom obliznila na čelo, prav med tista dva vrtinca dlake, iz katerih mu poženeta rogova in doraseta do take moči, da se bo z njima, če bo treba, tudi medveda lahko lotil. Tele je veselo pomahljalo z repom. Breza je pa dvignila glavo, se ozrla po gospodarju in zamrčala: »Mmmrrr —«

Jamnik je predobro poznal svojo živino, da bi ne bil razumel, kako ga najboljša mlekarica prosi, naj ji pomagajo vstati, da nadoji svojega otroka. Kakor bi presekal, je pozabil na vse drugo in ukazal:

»Tone! Vajete odpni od komatov. Pa vsi sem, da vzdignemo kravo.«

Molče so ubogali.

Reza je odpeljala telička v opaž, da bi ne zašel pod volička ali junico, ki bi ga utegnila breniti.

Dekla je postavila žehtar na poveznjen koš in čakala.

Tone je prišel zadnji. Preko rame so mu viseli zmedeni vajeti, katere je hitel odmotavati.

Jamnik se za ženski ni zmenil. Pristopil je k sinu in pomagal uravnavati zamotano jermenje. Grede mu je dopovedoval, da sme opešano živino samo v sili vzdigovati z vrvmi. Z novimi kar nikoli ne. Preveč kožo obdrgnejo. Vajeti da so dovolj ploščnati. Najboljše so sesukane rjuhe.

Jamnik in Tone sta zrinila Brezi vajeti pod pas in pred vime. Sama sta poprijela zadaj. Komaj se je krava le malo mogla opreti, je vstala sama. Rezi in dekli pri glavi ni bilo treba več privzdigniti.

Jamnik se je sklonil Brezi k nogam, ji pretipal sklep za sklepom, zamišljen pomajal z glavo in pogledal Toneta:

»Kostolomnica.«

»Kaj naj bi bilo drugega! Saj bo ob tej krmi Liska tudi kmalu obležala,« je vedel povedati Tone.

Iz opaža je privedla Reza telička. Junček je planil pod kravo, poiskal sesc in butnil z glavo tako močno v vime, da se je Breza kljub razbolelim nogam prestopila in je skoraj padla.

»Divjak, nepočakani.« Jamnik je karajoče udaril telička, si obrisal ob njegovo skodrano dlako od kravjeka umazane roke in ves zaskrbljen stopil na prag:

»Za nepotrebne neumnosti je denarja dovolj, živina naj nam pocrka. Pa saj tako ni nič vredna. Hudi —«

Kletve ni izrekel do konca. Ni maral, da bi ga slišala otroka.

»Čičičič, čičičič, čičičič,« je neugnano ščebetala na drogu pod napuščem lastovica. V hribu za hišo se je oglašala kukavica. Vrabulja je frfotaje hitela znašati gnezdo za krajni šperovec na skednju. S svinjaka je poskočila kokoš in pričela glasno kokodajsati. Oglasil se ji je petelin in z pridvignjenimi perutnicami hitel k njej. Nejevoljen se je Jamnik prestopil in zamahnil z rokami. Nikoli ni maral dosti kuretnine pri hiši. Glasno je zaštnil in splašil vso jato, ki je razbrskavala gnoj.

V hlevu so zarožljale verige. Nad deset repov goveje živine je prišlo drug za drugim na dvorišče. Za njimi je stopal z dolgo šibo v roki Lojz. Jamnik je bil prezrl, kdaj je bil fant smuknil v hlev. Lojz se je bal, da ga oče ne ošteje, zakaj je tako dolgo ležal. Da ga zmoti, je vprašal:

»Kam naj ženem danes, ata?«

»No Górenje Zrnice. Pa glej, da ti kako tele v Stržen ne zaide.«

Fantin je začudeno pogledal očeta:

»Bom že.«

Jamnika pa je pred svojim najmlajšim sinom postalo natihem sram. Najrajši bi se bil s pestjo udaril na čelo. Spomnil se je, da izmed njegovih otrok nihče več ne pomni, kako nevaren je bil Stržen živini. Saj še sam komaj. Današnji pastirji pa — že davno vsak ve, da stare krave in norčava teleta prav tako lahko preskočijo Stržen kakor druge, enako široke jarke. Zavedel se je, da se mu je opomin zavoljo Stržena pritaknil iz sanj, v katerih se mu je kljukva iz sibirske tundre pomešala z domačimi mahovnicami.

V golobjak so pridreveli golobje. Kraguljič jih je pripodil, pa so mu srečno ušli. Na trati je zakukorical petelin in opomnil perjad na roparja. Kokoši so bežale v zatišja, roparček pa je v istem zaletu, s katerim je gonil golobe, pograbil vrabico. Dolga slama jo je zadržala. Nesla jo je v svoje gnezdo, pa je ni mogla dovolj urno spustiti iz kljunčka.

Jamnik se je vsako leto ob zorečem prosu na njivah in ob sušeči se ajdi v kozelcih ne malo jezil na vrabce. Sedaj je zakričal na sivkasto grahastega ptiča, da bi spustil svoj plen, pa ni uspel. Kragulj je samo nekaj kratov malo hitreje zamahnil s perutmi in že ga nikjer več ni bilo:

»Takole je tudi mene lovila smrt med nebom in zemljo. Ni čuda, da se mi sanja o njej.«

Skozi do kraja odprte duri je slišal, da Tone komatá konje. Stopil je spet v hlev:

»Tone! Obesi komate nazaj na kljuko. Za oves bova šele pod noč orala.«

»Pod noč je rad dež,« je ugovarjal sin. Mislil je, da je ata ponedeljkov in se mu le ne ljubi ne.

»Če bo, pa bo. Jaz moram najprej v hribe po trdinsko mrvo za Brezo in Lisko. Saj vidiš.«

»Pametno. Obenem pa hudo neumno. Bi lahko letos čez dva vagona sena prodali, pa moramo za svojo živino kupovati mrvo, če nočemo, da nam jo konjederec ne potegne iz hleva. No ja —«

Na pragu se je oglasila Urša:

»Kaj se jezita! Jest pojdiva. Zajterk stoji na mizi.«

Oče in sin sta molče odšla v hišo. Gospodinja pa je stopila k Brezi in Liski, da jima reče dobro besedo. Tudi telička ni pozabila pobožati.

Nad Barjem so brezskrbno krožili in se spreletavali škrjanci. Žvrgoleli so tako nagosto, da so še pesmi pastirjev preglasili.

Škrjanci, božji sejavčki.

Jamnikova rdeča detelja Za stranjo se je razgorela v en sam cvet. Klasje vmes posejanega ječmena se je kakor bledezelena tenčica pozibavalo nad ognjenimi cvetovi. V breg razprostrta njiva je žarela v solncu in vsaka roža je nosila svojo čebelo. Pošumevanje neutrudnih nabiralk je s tenkimi glasovi spremljalo sto vrst muh, majhnih in velikih. Vmes pa je kdaj pa kdaj pribrenčal životni čmrlj.

Na ozarah se je zasvetila kosa. Oglasila se je osla. Koj na to so padle prve rdeče glavice. Jamnik je pričel kositi za svojo živino svežo krmo.

Na njivo je prikobacljal Janžek. Jamnik ga ni prej opazil, dokler ni spregovoril:

»Atej! Ali si odkosil že katero jagodo?«

»Lej ga,« se je Martin razveselil svojega najmlajšega. V isti sapi mu je že odgovarjal in ga učil: »V detelji vendar ne rastejo jagode.«

»Kje pa rastejo?« je hotel vedeti fantek.

»V hribu.«

»Pojdiva pa v hrib po nje.«

»Še niso zrele.«

»Pa jih Lojz nosi že za klobukom.«

»Seveda, letos je vse bolj zgodno,« je rekel oče bolj sam sebi kakor otroku.

»No, atej,« je znova zaprosil Janžek.

»Ne utegnem.«

»Grem pa kar sam,« se je opogumil fantek.

»Ne hodi. V Hribu je kača.«

»Kača —«

Janžek je sedel na obilen red detelje in bil žalosten. Da ga utolaži, mu je Jamnik kar tako tja v en dan rekel:

»Nič ne maraj, Janžek. V jeseni pojdeva na mah in nabereva mahovnic.«

»Jaaa,« je zaskrbelo otroka: »Na mahu so žabe.«

»Takrat jih že davno več ne bo. Se bodo pred zimo vse globoko v blato zarile. Mahovnice pa —«

»Atej!« je prekinil očeta sinček.

»Kaj bi rad vedel, Janžek?«

»Kakšne so mahovnice?«

»Mahovnice? Kaj ti jih nisem še nikoli pokazal?«

»Náka,« je posnel mali očetovo govorico.

Jamnik je pomislil. Ni se mogel spomniti, kdaj in kje bi bil zadnjič na domačem mahu naletel na te močvirske jagode:

»Kaj sem jih res najzadnje videl v Rusiji?«

»No, atej, povej,« mu je zmotil misli Janžek.

»Mahovnice. Samo na mahu rastejo. Debele so kakor češnje drobnice. Zgoraj so rdeče spodaj pa bele. In če jo stisneš, vsaka jagoda počí in iz nje brizgne sam sok. So pa kisle kakor vrisk, dokler jih ne opari slana.«

»Ne maram jih,« je ugovarjal mali.

»Saj nama bo mama dala sladkorja.«

Janžek se je namrdnil. Nič kaj ni mogel verjeti, da bi bila mama s sladkorjem tako razsipna.

»Hoot, hoot!«

Reza je prišla po deteljo. Z vajeti in bičem v roki je po fantovsko stala na vozu, kakor bi hotela vsej vasi pokazati, da ga ni dela, katerega bi se ustrašila. Zadaj zavezana rdeča ruta je bila kakor velik mak vidna daleč naokrog. Obrnila je, vrgla bič Janžku, stopila na škarje, se oprijela kobili za rep in poskočila na tla.

Jamnik je obrisal koso:

»Reza! Naloži in pograbi sama in glej, da Janžek ne zaide pod voz in da se ne obreže ob koso.«

»Bom. Nič ne skrbite.«

»Sam stopim pogledat, če je na mahu že dovolj suho, da bi mogli jutri orati za peso.«

»Atej. S tabo grem.«

»Si še premajhen. Ne moreš še preskakovati jarkov. Kar pri Rezi ostani.«

»Pa ti poglej, kje rastejo mahovnice.«

»Bom, bom,« je naglo odgovoril Jamnik. Saj ga je prav za prav samo to gnalo na mah. Kakor bi bil mali uganil njegove misli.

Nameril se je proti Kepam. Križ pri mostu na oni strani Goričevskega jarka je bil nagnjen še od lanskih poplav. Na bogcu se je še vedno poznalo, da mu je najvišja voda segla do rane na prsih. Jamnik se je odkril:

»Še Zveličarjeva podoba na križu prosi, naj nam vendar že uredi naša polja.«

Ob jarkih so se zlatili zadnji cvetovi kalužnic. Iznad njih so se dvigale svetlo rumene perunike. Pred Jamnikom so nagosto skakale v vodo žabe: »Plumpsk, plumpsk.«

»Kdo se je včasih zmenil za nje! Grde so se nam zdele, in jih tudi še dandanes ne je vsak. Vsi smo se Zaplanarjevemu smejali, ko jih je začel z grabljami loviti. Takrat sem se vrnil iz vojske. Fant pa je pravkar šoli odrastel in nič ni imel. Danes stanuje v svoji hiši, lepši, kakor so si jih mogli postaviti drugi. Za njega Ljubljaniico prehitro poglabljajo.«

Jamnik je prišel do svojega sveta. Preskočil je jarek ob poti in počasi šel po lehi navzdolž. Med travo je bilo nasuto drobno cvetje. Na njivi, s katere je lansko leto vzela voda turščico, pa se je razbohotil plevel in cvetel v bogatih živih barvah:

»Pokositi bo treba, preden preorjemo. Za steljo bo dobro. Nima še semena in ne more trositi plevela naprej. Lej! Kar na samih rožah bodo ležale naše krave,« se je ponorčeval, da je laže pozabil zgubljene lanske setve na mahu.

Iz vrbovja je hušknil zajec in v visokih skokih bežal preko jarkov. Škrjanci pa so se tako pogosto dvigali iz trave, da jih Jamnik še opazil več ni.

Prišel je do Bevškega jarka in zastavil ob njem proti Strženu. Zamikalo ga je pogledovati za ščukami. Oprijemal se je za debela in veje starih vrb in se sklanjal nad vodo. Zaverovan v ribe bi bil kmalu zbil z veje slavčevo gnezdo. Pet jajčk je bilo v njem:

»Neroda nerodna,« je pokaral samega sebe. »Morebiti prav tu gnezdi edini slavčev par v gornjem Barju, pa še tega sem skoraj uničil. Včasih pa, kakor vedo povedati, jih je vsako leto po več pelo okrog ene same vasi. Da se le ne bi samička skujala. Z naprej moram bolj paziti.«

Še in še se je oprijemal in sklanjal nad vodo. Bil je tako oprezen, da v ločju črne vodne kokoške še z gnezda preplašil ni. Začudil se je:

»Hm, hm, hm.«

Natančno je ogledal sledove lanskih poplav na deblih in vejah, zavil od vode in se razgledoval po širni ravnini. Z očesom rojenega Barjana, ki zna tam, kjer drugi vidijo samo planjavo, na kilometer daleč razločiti, kje je svet za ped višji, je Jamnik razsodil, katera polja naj bi še pred kresom zalila voda:

»Ta kraj si moram zapomniti. Bom le videl, če je res, da povodenj nikoli ne nastopi čez gnezdo vodne kokoške. Le kako naj bi ptič vnaprej vedel, kako visoko naj si splete gnezdo. In bom preskusil, če je res, da je slavec norčavo zaljubljen pevec, ki ume kakor nihče drugi peti, zase in za svoj rod pa ne zna preskrbeti. Sem radoveden, kako se bo izkazalo.«

Jamnik je skoraj pozabil, da gre prav za prav gledat v Stržen za mahovnicami:

»Mahovnice.«

Spomnil se je pomladanskih sanj in jih skušal vplesti v nit svojega življenja:

Kakor sto in sto drugih je bil pastirček na Barju. Razborit pa tudi za sto drugih. Ni še dopolnil desetega leta, ko sta na malega šmarna dan proti večeru prišla k njemu na pašo oče in gospod kaplan. Oče mu je potegnil šibo iz roke, on pa se je hitro prijel za hlače odzadaj in se pripravil, da bo tepen. Kako sta se mu oba smejala. Pa je spregovoril oče: »Zahvali se gospodu. V Ljubljano v šole pojdeš.« Palice mu ni dal več nazaj. Vrgel jo je v Stržen. Ni si več urezal druge.

Zdeloval je lahko. Sošolci so ga sicer zmerjali s šotarjem, pa ga ni prav nič bolelo. Na prsa se je potrkal in jim v odgovor zapel:

»Pa mi, pa mi, pa mi marostarji,
pa mi, ki šoto režemo.«

Kratkohlačniki so se namrdnili in utihnili.

Pravkar se je bil naučil: »He areté esti pegé tes epistémes.« Pri najboljši volji se ni mogel več spomniti, kaj naj bi se to reklo. Dobro pa je še pomnil, kako sta se takrat s profesorjem sporekla. Zavoljo štorkelej, rac in gosi na Barju sta si prišla navzkriž. Vpričo vseh v razredu mu je Jamnik zabrusil v obraz, da mestjani o Barju nič ne vedo.

Seveda. Šestnajst let karcerja je odnesel in v vedenju »minder entsprechend«. Oče ga je pustil zapor odsedeti, uprl se je pa dvajsetim goldinarjem šolnine. Obdržal je Martina doma. Nabil ga takrat ni nič. In od tistega časa nikoli več ne. Hudo pa je bilo očetu, ko ga je spodil iz kamre na mrvo spat.

Nekaj let kasneje oče kar ni mogel razumeti, zakaj njegovega Martina niso potrdili kakor vse druge. K sedemnajstim ali k lovcem, k dragoncem ali k topovom. Vsaj k domobrancem, ki naj si zastavo šele v boju prislužijo, naj bi ga bili vzeli. Pa ne. Kakor nalašč ne. K balonom so ga vpoklicali, k balonom, za katere do takrat živ človek ni vedel.

Dve zvezdi je že nosil pod vratom, ko ga je prišel oče obiskat. Oba sta ga že malo čutila, ko se je Martin pohvalil s prisego, s katero se je obvezal, da se bo hrabro boril ne samo na suhem in na vodi, ampak tudi v zraku.

»Teliček,« se mu je čudno zasmel oče.

»Oče!«

Dva dni je ostal pri njem in ni skoparil z denarjem. Pa ves čas ni črnil besedice, zakaj je prav za prav prišel. Šele ko sta se poslavljal, se je izdal. Martin se je spominjal tako natančno, kakor bi mu bil šele včeraj oče segal v roko, ne pa pred dobrim četrto stoletjem. Najprej se je bil odkašljaj, potem je naravnost vsekjal z vprašanjem:

»Martin! Kaj res misliš ostati vsa svoja mlada leta pri vojakih?«

»Kdo je to rekel?«

»Pol Barja tako pravi.«

»Tepci. Komaj čakam, da bom prost.«

»Res?« se je razveselil oče.

»Bodite brez skrbi. Verjemite. Saj vem, da je otročje, res je pa le. Včasih se mi zdi, da se v jeseni kar nagledati in naposlušati ne bom mogel, že letos v jeseni, letos, ko bodo leteli preko Barja ptiči na jug. Že letos v jeseni. Gosi in race, sloke in žerjavi in, in, in.«

»Potem pa lahko prevzameš domačijo,« je skoraj zaprosil oče.

»Kaj mislite? Jaka je vendar starejši.«

»Saj prav on me je poslal. Njemu bolj kaže, če se v Dragomer priženi.«

»Tako?«

»Dekle mu je všeč. Bolj kakor domačija, ki ni bogvekaj prida.«

»Če je vama prav, je meni tudi prav.«

O, kako mu je stisnil roko.

»Oče! Bog mu daj dobro.«

Čez nekaj mesecev je Martin vesel pripel domov:

»Tri leta so minula --«

Rad bi bil par let še fantoval, pa je mama umrla in je moral kar neutrgoma pripeljati Uršo za gospodinjo.

V napol preraslem jarku se je oglasila žvižgavka. Jasno, kakor bi imela srebrn kljun, je zadonel njen glas.

Mala račka je spomnila Jamnika spet na Sibirijo, kamor so ga iz Przemysla prepeljali v ujetništvo. Tam je kar mrgolelo te divjadi. Na tisoče jih je videl en sam dan. Bilo je takrat, ko so šli v tundro gledat kljukvo. Kako se je začudil. Spoznal je, da so kljukva čisto navadne mahovnice. Na Barju se zmenijo za nje samo pastirji v jeseni. Sibirci pa znajo iz njih pridelati dišeče kiselkast odcedek, katerega ponajveč prilivajo v čaj, namesto da bi ožemali limone.

Jamnik je preskočil jarek, ki vodi navzdolž po Strženu. Mehki svet se mu je udrl, da je skoraj v škorenj zajel:

»Še dokaj let ne bo v Strženu trdine.«

Postal je na mostu čez Bevški jarek. V vodi je švigala od nekod za ped dolga ščuka, prva, ki jo je danes videl, in se zarila v blato.

»Kako svet propada. Če bi en sam pojedel takole ribo za večerjo, bo postal šele lačen. Pod selišči mostiščarjev pa so izkopal glave tako velikih ščuk, da bi se ene same najedlo pol vasi. Najbrže je bilo tiste čase laže živeti.«

Solnce je zahajalo za Vrh svetih treh kraljev. Jamnik se ni smel prav nič več obotavljati, če je hotel še pred nočjo poiskati cvetoče mahovnice.

Stopil je z mosta v globel, po kateri je v pradavnih časih tekla Ljubljana. Do mraka je gazil po Strženu sem in tja. Večkrat je zajel v škornje. O mahovnicah pa ni našel niti sledu več.

»Če jih v tem kraju ni, jih nikjer več na Barju ni. Kako hitro se svet spreminja.«

Obstal je pred železniško progo. Težak tovorni vlak je drdral proti jugu. Barje je bobnelo daleč naokrog. Lepo rejena živina je pogledovala skozi priprta vrata. Jamnik si je vlak natančno ogledal. V vsej dolgi sklenjeni verigi voz ni bilo domačega vagona:

»Pa je res škoda, da na Barju ne rastejo več mahovnice. Limon za žejo in za k čajju bi nam ne bilo treba več kupovati. In kljukvo za naprodaj bi lahko stiskali iz njih. Skoro gotovo bi nam več vrgla kakor iztržimo sedaj za seno.«

Ves blaten pod noge je Jamnik s sklonjeno glavo šel proti domu.

Po lehah pa so zacvrkotali jerebi. Oglasila se je prepelica. zahreščal je kosec.

Meglince so vstajale iz jarkov. Barje je pričela zagrinjati noč.

Krim je bil ves zavit v megle. Že od jutra je pršelo.

Dan za delo na polju ni bil.

Jamnik in Tone sta pod kozolcem pripravljala kosilnico, katero sta si bila namenila po nedelji zapreči. Košnja na mahu je kaj lepo kazala:

»Samo, da neha dež.«

Sredi popoldneva je nad Rakitno trdó zagrmelo. Padle so za grah debele kaplje, da je marsikdo že pogledal, če se ni usula toča. Preden bi zmolil očenaš, je lila taka ploha, da nihče več ni upal izpod strehe.

S hriba je pridrevela voda in zalila pota na vasi. Jarki na mahu so se napolnili do vrha. Obmolknil je večni živžav vrabcev v kozelcih. Utihnil je tudi smeh ljudi. Z obrazev je nemo govorila sama skrb:

»Voda. Spet voda. V zrelo seno in obdelana polja voda.«

»Bi ne bilo hudega, če bi koj odprli zatvornice.«

»Jih ne bodo. Bi jim utegnila voda napraviti v strugi nekaj jurjev škode.«

»Prava reč. Z Barja bo odnesla sto in sto tisoče.«

»Voda — Voda — — Voda — — —«

In:

»Davki — Davki — — Davki — — —«

Pogovori so se zasukavali tako na ostro, da bi marsikomu hodilo narobe, če bi bile njegove besede ujela nepravna ušesa.

Upanje, da dež preneha in da voda ne bo nastopila, je čimdalje bolj kopnelo.

Kakor bi bil stegnil čez ravnino pod Krimom črn netopir svojo temno perot, je legla na Barje noč. Tema je bila tako trda, da si dlje segel kakor videl. Lilo je nepretrgoma kakor iz škafa.

Tresk. Nekam blizu vasi je udarila strela.

Zjutraj solnce ni vzšlo. Počasi se je prerila svetloba skozi oblake in meglo in pokazala ljudem, da voda ne more več sproti odtekati.

Mlad gospod se je pripeljal iz Ljubljane poizvedovat za časopisje. Povsod je vtaknil svoj šilast nos in vse je hotel vedeti. Zaneslo ga je tudi k Jamniku:

»Dober dan, oče, dober dan. Kako, kako?«

»Kakor se zgornjim po glavah blodi,« ga je nejevoljen zavrnil.

»Potem se nama obema enako godi.«

Za prijazen odgovor na rezko besedo je Jamnik postavil dva kozarčka in zelenko na mizo. Gospod pa je ponudil cigareto. Kaj kmalu sta bila v ognju. Jamnik je nadrobno razlagal, kako je in kako bi moralo biti. Gosposki fant pa si je hitel vse zapisovati.

Nazadnje sta šla še pogledat na Goričevski most. Mestjan se kar načuditi ni mogel. Da ni na lastne oči videl, bi nikoli ne verjel. Voda, ki teče drugače navzdol proti Ljubljani, je naravnost drla nazaj gori in čimdalje bolj zalivala košenine in njive. Prav razločno je bilo videti, do kam seže voda iz Ljubljane in do kod je pritisnila voda od Bevk sem.

»Imata vsaka svojo barvo. Kar načudite se.«

»Seveda, seveda,« je hitel poročevalec zagotavljati Jamniku. »Zato pa je časopisje. Vsa javnost mora zvedeti, kako težko živite na Barju. In na merodajne strani pritisnemo, da bodo morali odpreti zatvornice.«

Za slovo sta si prijazno stisnila roki. Jamnik je bil trdno prepričan, da zase in za svojo domačo vas in za vse Barje še nikdar v življenju ni zastavil tako tehtne besede kakor danes.

Sredi popoldneva je prenehal dež. Proti mraku se je zjasnilo. Z večernim vlakom so prinesli iz Ljubljane že sporočilo, da so zatvornice odprte in da pod tremi mostovi zares teče voda.

»Ne bo tako hudo, kakor smo se bali.«

Jamnik je bil na močatost svojega gosposkega znanca kar ponosen. Voda je pa še vedno naraščala.

Komaj je Jamnik dobro legel in zatisnil oči, so ga skrbi zbudile. Hotel je vstati, da bi pogledal, kako je z vodo, pa se je domislil Urše in Janžeka:

»Utegnila bi se zbuditi. Naj spita. Oba sta počitka potrebna.«

Sicer je pa po svetlobi, katera je lila skozi okna, kar s postelje lahko razsodil, da je nebo še prav tako posejano z zvezdami, kakor jih je pozno zvečer videl izpred praga migljati na vsem obzorju. Dvignil je roki, sklenil prste tako krčevito, da so zapokali v sklepkih. Podprl si je glavo odzadaj.

Na stropu so pobrenčavali obadi in velike mesarske muhe. Kar videl jih je, kako se priskutno svetlikajo:

»Povodenj nam je nagnala to nadlogo v hiše. Fej.«

Brenčanje muh je ujel samo mimogrede. Skozi odprto okno ga je dosegalo tako močno regljanje, kakor bi bile žabe z vsega Barja priplavale pod vas. Po glasu je razločil, da je voda nastopila že nekako do srede njiv za stranjo:

»Seveda. Samo v vodi žaba ne more vzdržati. Morale so priplavati h kraju. Kaj jih še je na Barju. Še dokaj več kakor za tri

hiše. Čudno, kako se vsi ti tisoči porazgube po jarkih. Človek jih komaj opazi. Pa pride poletna poplava in te ponoči iz spanja zbude. Nismo kar tako mi marostarji. V zorečih žitih nam žabe pojo. Kje na božjem svetu je še tako.«

Misel na zoreča žita ga je spomnila na jerebice in prepelice, na škrjance in na črnega kosca. Slavca ob Bevškem jarku sta ga kar v srce zbolela:

»Na stotine gnezd bo potonilo. Le vodna kokoška je res že naprej vedela, kako visoko bo še pred kresom nastopila voda. Kdo naj to razume?«

Tik nad nos mu je pricvilil komar. Jezno je zamahnil v temo za dražče tenkim glasom in ujel polno pest praznega zraka. Čudno so se mu zamedle misli in ogovoril je samega Gospoda Boga kakor soseda:

»Z nadlogo muh in komarjev in žab nas tepeš, kakor faraona in njegovo ljudstvo v Egiptu. Prav. Že veš zakaj. Samo to mi razodeni, kdo je za nas zakrknjeni faraon.«

Odgovoril mu je enakomerni: »Regaregarega.«

Nejevoljen se je vzdignil:

»Preklicane žabe. Vedeti pa moram vendar, kako je na mahu.«

Tiho, kakor bi se bil namenil krast, se je Jamnik splazil iz postelje in se dotihotapil k odprtemu oknu.

Komaj je dobro naslonil vročo glavo na mrzlo železno omrežje, je čudno spačeno zabevskal pes. Čof čof čof, je nekaj začobodralo v vodo in žabe so namah utihnile. Jamnik je prisluhnil:

»Aha, že vem. Zajci so pribežali na kopno, psi jih preganjajo. Do smrti preplašeni skačejo nazaj v vodo, ki jim je utopila prva dva letošnja zaroda. Reveži.«

V grmovju med razlitimi vodami je zapel slavec. Morda je bilo res, morda se je pa Jamniku samo zdelo. Pesem negospodarnega pevca se je prelivala v obupen jok, kakor bi tožil za vsemi otroki in ženo obenem.

Na vrtu je zavreščal kosec:

»Preč preč, preč preč, preč preč.«

Odzvali so se mu tovariši, ki so z njim vred pribežali pod vas. Dva, trije, pet, deset. Vmes so zadrobile prepelice. Zacvrkutali so jerebi, kakor bi več ne ločili večera od noči. Iz vseh glasov pa je donela prestana groza.

»Le kakšna zmeda je morala biti šele ob vesoljnem potopu?«

»Kvak, kvak, kvak,« so se spet pričele sklicevati žabe v zbor.

Za voglom je tenko zacvilila miš. Jamnik se je spomnil še na voluharje in bramorje in še na tisoče in tisoče ustec, ki so se tudi rešila na vrtove in trdinski svet:

»Od drobnega črvička do plašnega zajca bo vse hotelo jesti. Za nas same ne bo kaj prida ostalo.«

Jamnik je spet legel. Zaspati pa ni mogel več.

Žabe so znova preglasile pesem slavca in prepelic in sklicavanje jerebov: »Regaregarega.«

Voda je pričela upadati. Tri dni je odtekala, preden se je vsa umaknila z leh nazaj v jarke. Vreme je bilo kakor naročeno za čas košnje. Na trdinah so ljudje sušili seno, na mahu pa je solnce parilo vodo, da je prizadejala travam in posetvam kar največ škode.

Po naplavljenem dračju in smetju so se s privzdignjenimi repi prestopale vrane. Izgledale so kakor izpodrecane ženske, kadar hite reševati peso ali repo pred poplavo. Cele jate teh črnih in temnosivih ptičev je priletelo na Barje. Zbrale so se vrane s Krima in iz goščav okoli Rakitne in iz horjulskih in dobrovskih host so prišle stikat za utopljenimi zajci in ptiči, za črvi in bramorji, za polži in mišmi. Od obilnega zadovoljstva so še krakati pozabile.

Veter je kdaj pa kdaj prinesel z mahu v vas kiselkasto mrhovinast smrad. »Fej!«

Jamnik je bil zadnje dni, odkar je bil prišel iz Ljubljane — takrat je voda še vedno naraščala — nasajen, kakor že davno ne. Domači so kaj hitro spoznali, da mu je najbolj všeč, če ga nič ne ogovarjajo. Opazili so tudi, da sam s sabo godrnja, če misli, da ga nihče ne sliši.

Tone je ujel, da ga je bil nekakšen jez nekaj ujezil, in da mu zatvornice niso bile prav odprte.

Reza je bila pa ata zalotila, ko je togotno udaril po časopisu, kateri je prihajal že leta in leta vsak dan v hišo. Ukazal ji je, naj s prvim malim srpanom prazni popir odpove in naj samo tednik naroči:

»Ko nas drugi ne vidijo, si moramo poplavljenici sami pomagati. Kar nič več nam zanaprej ne kaže, da bi denar razmetavali za čenče.«

Za prvo silo se je znosil in malo mu je odleglo. Stopil je pred hišo, si po fantovsko popravil klobuk in, kakor bi se ravnal na boj, si je zategnil še pas in odšel na mah.

Na mostu je vreščalo vse živo otrok. Tudi Janžek je bil med njimi. Po goričevskem jarku je tekla voda še vedno tako visoko, da bi tudi odraslemu segla čez glavo. Nad mostom in pod mostom pa so plavali, se prekucevali in se prerivali po mlačni vodi napol odrasli fantini. Malih gledalcev bi najbolj izbrani igralci ne mogli tako zabavati, kakor so uživali ob igri svojih vrstnikov:

»Res je ni nesreče, ki bi prav nikomur ne prinesla veselja,« je pomislil Jamnik, prijel Janžeka za roko in ga odvedel s sabo na mah.

Nič kaj rad ni šel otrok z njim. Vse bolj všeč mu je bilo pri vodi. Šele, ko ga je ata postrašil, da bi utegnil utoniti, se je vdal.

Škrjanci, katere je bila povodenj tudi odgnala z Barja, so spet prepevali nad umazano porjavelimi lehami:

»Stara gnezda jim je voda odnesla. Treba jim bo plesti nova. Preden rose in plohe trave operejo in zašklenfedrajo kosilnice, bodo že visoko pod nebom učili peti nov zarod. Ne sejejo in ne žanjejo,

pa žive kakor mi, ki bomo morali vse še enkrat sejati in znova saditi.«

Čim dlje sta šla na mah, tem bolj je smrdelo po gnilobi. Hoditi sta mogla samo po poti. Od vode izpran pesek je Janžeka bodel v noge, da je nerodno poskakoval. Pogosto je otrok pogledoval očeta, pa ga je bilo sram prositi, naj ga nese. Jamnik sam se pa tudi ni spomnil. Preveč je bil zaverovan v razdejana polja.

»Assa!«

Janžek se je sesedel in zajokal. Brenil je bil z bosu nogo v kos preperelega lesa in se do krvi udaril.

»Ti grda deska ti. Nabila jo bova,« je miril Jamnik malega.

»Le odkod jo je prineslo?« se je odrezal otrok. Hotel je očetu pokazati, da je že velik in ne joka več za vsak prazen nič.

Jamnik je natančneje pogledal temnorjavi les. Slabo ped je bil širok in dobri dve dolg. Debel pa čez dva prsta. Na vsako pest daljave je bila za prst velika zvrtna luknja. Jamnik je prepoznal zavrženi les:

»Od tistega starega čolna bo, na katerega je naletel Sojar, ko je spomladi urezaval jarek.«

Otrok je hotel čoln videti. Jamnik ga je dvignil v naročje, ga prenesel čez nekaj leh in preskakoval z njim vred jarke. Do glež-njev se je udiral. V razmočeni zemlji je brbljala voda:

»Še dober teden ne bo mogoče s konji na mah. Živina bi se do vampa vgrezala.«

Prišla sta k čolnu:

»Poglej, Janžek, kako se obe stranici proti nama zožujeta. Dno je pa še s prstjo zasuto.«

»Vidim.«

»In zvrtnane luknje, v katere so najbrže pripenjali mreže, vidiš?«

»Ahm.«

»No, le zapomni si. Da boš vedel kaj povedati, ko boš velik.«

»Atej! Zakaj je ta čoln v zemljo pokopan? Ali ne zna plavati?«

»O! Pa še kako je znal plavati. Pred tremi, štirimi tisoč leti.«

»Kdaj pa je bilo to?«

»Še dokaj prej, preden je bil Jezušček rojen.«

»Ali so bile takrat že tudi poplave?«

Jamnik se je moral otrokovi radovednosti nasmejati:

»So bile, pa v naših krajih ne. Takrat je bilo to, kar vidiš na dolgo in široko, samo jezero. Dobčenica in Plešivca, Medvedca in Kostanjevica so bili pa otoki.«

»Ahmm. Že vem. Da so ljudje kam mogli postaviti hiše.«

»Nak. Ni bilo tako. Ljudje so stanovali kar na jezeru. Kole so zabili v vodo in si na njih postavili lesene kočice. Na otokih so pa pasli govedo in prašiče in psi so jim jih čuvali. Pa lan so sejali in —«

»In s čolni so se po jezeru vozili.«

»Tudi. Morebiti so se laže preživljali, kakor se mi dandanes.«

»Atej! Zakaj ni sedaj več jezera?«

»Mah ga je prerasel s čolni vred.«

»Škoda —«

Jamnik je spet obmolnil.

Na Dolgih lehah se je srebrno oglasila žvižgavka. Z zategnjenim krakanjem se ji je odzvala vrana, kakor bi se hotela norčevati iz zadnjih močvirskih ptičev na Barju.

»Atej. Še kaj povej.«

»Težak si, Janžek. Čakaj, da kam sedeva. Kaj, ko je vse tako razmočeno.«

Jamnik je zanesel svojega najmlajšega na enega izmed opornikov, katere so sezidali takrat, ko so gradili železnico, da so mogli Barje presekati z nasipom. Sedel je in si posadil fantka na koleno.

»Pripoveduj, atej!«

Jamnik je spregovoril, čeprav ni vedel, kaj bo prav za prav povedal. Pravljica se mu je pa začela kar sama od sebe razmotavati:

»Nekoč je bilo med zelenimi hribi veliko ravne zemlje. Bogato jo je namakala voda od spodaj, da je bila vsa planjava na dolgo in široko prerasila s pisanimi mahovi. Kakor sneg so se blestele nekatere jase, kakor ogenj so žarele druge. Kakor razsuto bogastvo so cvetele zlate kalužnice, in kakor samo nebeško upanje so poganjale med mahovi svetlozelene trave. Mogočni hrasti in srebrne breze, visoki topoli in krhke jelše so se ponosno razgledovali po ravnini. Kakor odprte dlani je ponujalo drevje svoje veje pticam za gnezdenje. Res se je nabralo drobnih pevcev od vseh vetrov, da je regljanje žab utonilo v njih petju. In ni bilo očesa, ki bi moglo pregledati vse barve, v katerih so blesteli nešteti povodni in močvirski ptiči. In kadar je jesen vso to lepoto posula še z rožnato rdečimi mahovnicami —«

»Mahovnice —?«

Janžek je poslušal z ušesi, ustni in očmi. Jamnik je vedel, da mu mora še naprej pripovedovati:

»Po ločju in trstju pa se je skrivalo vse polno prečudnih živali, kakršne na obdelanih poljih ne znajo živeti. Ljudje so bili pa silno redko naseljeni. Tako redko, da niso bili drug drugemu prav nič napoti.«

»Ahm.«

»Po sredi ravnine je pa prav narahlo tekla reka. Tršati čolnarji so prevažali kupčijsko blago po zeleni vodi. Pa tudi kupce same in njih gospe in gospodične. Tujcem so bili bregovi reke tako všeč in so si jih poželeli. Pa ni šlo kar tako. Kakor hitro je kdo stopil na suho, se je pričel udirati in je bil vesel, če se je mogel rešiti nazaj v čoln. Domačini pa so tako urno tekali po mahu, kakor švigajo vodni pajki po tolmunu.«

»Ja. Jaz sem jih že videl,« je v eni sami sapi hitel praviti Janžek.

»Ženske, ki so praznoverne, so rekle, da imajo močvirci votle kosti kakor ptiči in zračni mehur kakor ribe. Kupci pa lepe zemlje niso mogli pozabiti. Dolga stoletja so tuhtali, preden so jo vdeli. Najeli so črnega čarovnika, ki jim je prekopal hrib, da je voda izpod mahu odtekla in se je zemlja toliko utrdila, da so tudi nemočvirci mogli hoditi po nji.

V kratkih letih je bilo vse lepote konec. Tudi močvirci so postali okorni kakor hribovci.«

»Atej! Kje je pa bila tista planjava?«

»Daleč.«

»Ali tamle zadaj?« Janžek je pokazal z drobnim prstkom na Kamniške planine.

»Ooo, še dokaj dlje.«

»Ahmmm.«

Barje je zabobnelo. Tovorni vlak je pridrdral mimo. Kakor bi vozil samo železo in svinec.

Nad Vrhom svetih treh kraljev je zagorela večerna zarja. Jamnik je vstal, prijel Janžka za roko in ga vedel proti domu.

Na mahu je zahreščal kosec, zapela je prepelica, zacvrkutli so jerebi. Noč je pričela zagrinjati Barje.

STANKO VUK

PRED POMLADJO

Jutranji mesec na nebu
marca. O, da bi apostol
dvignil roko
in razpostavil pomladne zvezde.

Mraz je srebrn
in ozek
in brsti
so dobri za piščali.

Junci orjejo zemljo
in v snegu je pomlad.
Kmet gre težko po njivi,
ko mornar, ko stopi prvič
na kopno in čuti
svetlobo in prostor in rast.